

EDUCAȚIA ȘI CULTURA, OGLINDITE ÎN REVISTA “SOCIETATEA DE MÂINE”

de

Vasile Todinca

Între revistele apărute în România interbelică și angajate în efortul general depus pentru consolidarea politico-economică a statului român, întregit teritorial prin actul istoric de la 1 decembrie 1918, se numără și săptămânalul *Societatea de Mâine* – revistă ce apare la Cluj (*Revista* a fost proiectată încă din 1919, dar apare abia în 1924).

“*Societatea de Mâine*” – s-a dorit a fi un instrument de transpunere în practică a idealurilor Marii Uniri. “Gândul hotărâtor al înființării și organizării acesteia a rezidat în climatul epocal din 1918 ca o îndatorire sacră de a susține transformarea în realități a istoricelor rezoluții proclamate de Adunarea Națională de la 1 Decembrie”¹, la care, I. Clopoțel - redactorul șef al publicației, a luat parte ca reprezentant cu drept de vot al Consiliului național central din Arad.

Paginile acesteia creionează un vast câmp informațional, marcat de articole ce pun la dispoziția cititorului aspecte ale vieții politice interne și externe, actualități din satele, orașele și regiunile țării, interesante dezbateri și anchete pe teme privind igiena și sănătatea publică, precum și discuții pe teme literare, de educație și reformare a învățământului.

Lămuritorul cuvânt “către cetitoriu” al editorului și redactorului șef Ioan Clopoțel “*Chemarea noastră*”² precizează obiectivele și direcțiile de acțiune ale publicației în încercarea deschiderii unei fante de lumină în cultura românească. Astfel aceasta se dorește a fi “o revistă de teorie și informație largă și obiectivă, adresându-se tuturor categoriilor sociale”, care vor găsi “colțuri de verdeață socială vie colorată, pentru că este nevoie de micile ostrovuri de recreație și odihnă”. Fără pretenții științifice, (*revista Societatea de Mâine* nu se adresează savanților și nu va avea caracterul pretențios de revistă științifică) revista își propune racordarea vieții neamului românesc la ritmul spiritului universal, clădind pe ruinele templului dărâmat sub povara decrepitudinii lumii vechi, bazele edificiului solid și sănătos al lumii de mâine. În același timp revista se dorește a fi un “organ al democrației luptând pentru libertățile și drepturile celor mulți la lumină și învățătură”. Obiectivele și direcțiile propuse au fost realizate grație grupării în jurul revistei a unui mare

¹ Ion Clopoțel, *Amintiri și portrete*, Ed.Facla Timișoara, 1973, pag 167

² *Idem*, *Chemarea noastră*, *Societatea de Mâine*” nr.1, 1924, p.5-6

număr de scriitori ardeleni, istorici, filosofi, sociologi, lingviști, biologi, psihologi etc., care au adus în paginile ei “ceea atmosferă curată de idealism, care a fost țaria noastră în trecut și va fi garanția dezvoltării noastre în viitor”³. În același timp s-a obținut colaborarea celor mai de seamă teoreticieni bucureșteni ai științelor sociale și economice în frunte cu întemeietorul școlii românești de sociologie Dimitrie Gusti. Trebuie remarcată și masiva prezență a oamenilor de cultură din diverse orașe ale țării, profesori, învățători, preoți care au informat cititorii asupra diverselor evenimente socio-politice și culturale de pe cuprinsul României întregite. Între aceștia bihoreni au ocupat un semnificativ loc prin articolele de știință, cultură și actualități din terțe domenii: dr. Aurel Lazăr, prof. Teodor Neș, protopop Petru Em. Papp, dr. C-tin Pavel, Iosif Pogan etc.

Tematica variată abordată în paginile revistei ne face a ne limita doar la preocupările colaboratorilor privind educația, integrarea acesteia în noile realități socio-economice de la noi. Mai mult lupta lor pentru redarea noului “spațiu” românesc, a unei reglementări a învățământului, a culturii în general adaptată condițiilor noastre și nu implementarea unor măsuri care ar putea distruge și fondul existent, de dragul impunerii unor voințe oarbe ale unor miniștri “iluștri”. Chiar dacă nu poate fi vorba de abordări rigurose științifice, materialele propuse pe această temă suferind de cele mai multe ori de superficialitate și unilateralitate datorate unghiului de vedere îngust al specialității semnatărilor, ele reflectă o situație obiectivă, în care se află învățământul românesc, situație care așteaptă o rezolvare rațională din partea forurilor în drept, în cazul acesta Ministerul Instrucțiunii Publice. Preocupările pentru problemele educației și culturii vizau modernizarea învățământului, adaptarea lui la condițiile societății românești, întregite teritorial, la nevoile sale specifice. Astfel se simțea acut nevoia formării cadrelor de muncitori și tehnicieni pentru industria aflată într-o perioadă de avânt, precum și necesitatea propagării cunoștințelor despre exploatarea solului în condițiile în care o mare parte a țărânimii devenise proprietară de pământ, iar numărul specialiștilor pentru asigurarea unei asistențe tehnice în acest domeniu era insuficient. În același timp fundamentarea unui ideal național, a unei culturi naționale unitare, absente în momentul respectiv datorită “mizeriei și întunericii în care a fost ținut poporul” și faptul că “prea puțini intelectuali fără contact cu poporul românesc erau mai strânși legați de toate culturile streine decât de una care ar fi trebuit să fie a neamului românesc”⁴, impunea cercetarea cu maximă obiectivitate a situației existente în vederea reformării raționale a învățământului în deplin acord cu nevoile sociale și cu suflul democratic instaurat în societatea românească.

Prin intermediul unor teoreticieni ca Petru Ilcuș, G. Vlădescu Răcoasa, Axente Banciu, Onisifor Ghibu, sunt avansate abordări noi ale fenomenului

³ *Lămuriri*, Societatea de Măine”, nr.1, 1924, p.4

⁴ N. Ghiulea, *Educația poporului*, „Societatea de Măine”, nr.41-42, 1926, p.646

educațional creându-se modele izvorâte din "nevoile sociale proprii". Sunt oferite sugestii pentru trezirea interesului față de problemele sociale în general și față de cele educaționale în special, creând atmosfera spirituală necesară înțelegerii și soluționării lor. Un posibil model educațional ar rezulta din "nevoile oricărui stat democratic" și ar presupune o pregătire profesională și una politică⁵. Pregătirea profesională ar consta "într-o inițiere a tinerei generații în științele naturii" iar cea politică într-o inițiere în științele societății⁶.

În cadrul modelului educațional propus ponderea cea mai mare ar reveni "pregătirii politice" a cetățenilor în deplină concordanță cu "democrațiile actuale". la baza modelului stă o concepție sociologizantă asupra învățământului și educației, întrucât disciplinele de bază vizează aspecte generale ale socialului precum "societatea românească modernă ca bază, apoi cea veche, societățile vechi și moderne apusene, societatea antică"⁷. Acest plan general de studiu va fi concretizat în discipline speciale care angajează domenii ale socialului cum ar fi economicul, juridicul, eticul etc. Asemenea contribuții la înviorarea învățământului românesc au fost obstaculate de interesele meschine ale autorităților care, numai în prosperarea culturii nu erau interesate, cu toate că România avea tradiții în aprecierea importanței procesului educațional în viața poporului⁸. Acestor obstacole se mai adăugau penuria de cadre pentru învățământul secundar, schimbarea frecventă a miniștrilor instrucțiunii publice, dintre aceștia mulți nu au fost oameni de școală ci politicieni de carieră⁹ precum și greșelile presărate în manualele școlare, provenind din consecvența autorilor în scrierea diferitelor cuvinte fapt ce împiedica învățarea corectă a limbii române¹⁰. Deasupra tuturor plana inexistența unui sistem legislativ a unei "legi care să hotărască pentru totdeauna soarta învățământului", fapt ce prejudicia asupra situației maselor, precum și asupra ridicării unor intelectuali din rândul acestora și atașați lor.

Desigur, "imbecilele" reforme ale școlii, alimentate de orgiile miniștrilor încercau să facă din școală obiect de dedicație sau pedestal pentru cocoțarea unui ambițios și nu un cadru de afirmare al unor energii uriașe, a unor forțe creatoare nebănuite. Un exemplu plauzibil îl constituie Țara Moșilor, unde politica școlară ce implica ambiții oarbe s-a dovedit a fi fundamental greșită, întrucât nu de școli secundare era nevoie în cazul unei populații cu un mare grad de analfabetism, ne mai vorbind de faptul că asemenea școli existau în orașele de la poalele Apusenilor,

⁵ G. Vlădescu Răcoasa, *O reformă a învățământului pe baze sociologice*, „Societatea de Măine”, nr.3, 1924, p.68-69

⁶ *Ibidem*

⁷ *Ibidem*

⁸ *Mesagii și proclamații ale lui Cuza Vodă*, Vălenii de Munte, 1910, p.22

⁹ C. Ghibu, *Alte măști aceași piesă*, „Societatea de Măine”, nr.10, 1924

¹⁰ Axente Banciu, *Manualele școlare de azi*, „Societatea de Măine”, nr. 21, 1924

dar și acestea nu aveau localuri corespunzătoare, material didactic și nici corp profesional necesar. Ca atare reforma școlară trebuia să anticipeze nevoia socială, să se întemeieze pe studierea necesităților social-economice și culturale existente în prezent și viitor, precum și pe consultarea tuturor factorilor responsabili din domeniul școlii. Cât privește Țara Moților, punctul de plecare îl constituie intensificarea învățământului primar, acesta corespunzând particularităților geografice ale ținuturilor și nu crearea de școli secundare, în mijlocul unei populații în care numărul neștiutorilor de carte se ridică la peste 80% din populație.

În paginile revistei, abundă numeroase articole ce propun măsuri concrete de reformare a învățământului având ca punct de plecare reforma din 1898, prin care cereau ca școala secundară să fie organizată structural pe două cicluri; gimnazial, ca nivel pregătitor pentru liceu sau diferite școli secundare de specialitate și liceal clasic real și clasic uman. Diverșii autori, dascăli sau personalități se străduiau să argumenteze importanța uneia sau alteia dintre tipurile de liceu, după cum interesele, specialitatea sau pura convingere le-o dicta¹¹. În funcție de tipul de învățământ pentru care se opta erau propuse programele și disciplinele ce urmau a fi studiate. Astfel, tipul de liceu clasic real avea drept postament științele pozitive deschizătoare de drumuri pentru carierele tehnice, pe când cel clasic uman trebuie să pună accent deosebit pe studierea limbilor clasice și moderne în vederea formării intelectualilor de tip umanist.

Paralel cu preocupările de reformare a învățământului s-au perpetuat și cele privind modernizarea acestuia. Astfel reține atenția individualizarea învățământului, trecerea de la educația de turmă la educația în care elevii să fie considerați ca entități psihologice și sociologice, introducerea metodelor moderne de orientare și selecție profesională, pentru a se asigura școlarizarea indivizilor în raport cu aptitudinile lor, precum și în funcție de nevoia socială¹². S-a pus un accent deosebit pe ideea unei viziuni dinamice asupra organizării învățământului astfel “să existe deferite ramuri de școli dintre care să se poată alege cea mai corespunzătoare” și în același timp “să existe posibilitatea de a trece de la o ramură la alta fără nici o greutate”¹³.

O vădită preocupare s-a văzut și pentru reformarea învățământului superior, care este acuzat de “superficialitate în orientarea tinerilor spre viață, nu înzestrează tineretul cu armele necesare în lupta acestei vieți ci cu un bagaj de idei și cunoștințe din abstracțiunea unei lumi ideale, carii atât lui cât și societății în care trăiește puțin îi folosesc”¹⁴. Rezolvarea s-ar putea găsi într-o lege, care să hotărască pentru totdeauna soarta învățământului superior și mai mult trimiterea în apus de

¹¹ Petru Ilcuș, *Învățământ universal sau divizat*, în „Societatea de Măine”, nr.16, 1926

¹² Idem, *Școala noastră secundară*, în „Societatea de Măine”, nr.16, 1926

¹³ Idem, *Ideea Universității*, în „Societatea de Măine”, nr.33, 1924

¹⁴ *Ibidem*

tineri entuziaști care specializându-se în diferite ramuri ale științelor să aducă de acolo metodele de cercetare și ei să fie modelul de dascăli selecționați¹⁵.

Concluzionând se poate deduce grija tuturor slujitorilor culturii românești pentru un învățământ temeinic dotat "materialicește" și "spiritualicește", un învățământ care nu se identifică în ultimă instanță nici cu codificarea legilor, nici cu zidăria, ci cu duhul care întreține viața lăuntrică¹⁶. Acest duh este dascălul, despre care un mare învățat afirma că este o flacără care se mistuie luminând pe alții, lui trebuia să i se creeze un drum care să mărească eficiența activității sale didactice. Cu toate că s-au întreprins eforturi, ele s-au dovedit zadarnice. Dascălul din cauza salariului mizerabil trebuie să îndeplinească 2-3 slujbe suplimentare, astfel vom întâlni dascăli țăpinari, cărăuși și chiar lucrători cu ziua¹⁷.

Deși nu se poate vorbi de un discurs riguros științific asupra realităților socio-culturale românești, abordate în paginile revistei "Societatea de Măine", totuși transpare ideea unei asidue preocupări pentru transformarea acestei realități globale. Ideea transformării, apare sub imperiul unei nevoi generale, cunoașterea realistă a particularităților zonale și locale. Astfel, se impunea o cercetare științifică a acestor realități chestiune care a stat în atenția institutului Societății de Măine, dar care nu a putut fi finalizată. În acest sens s-a propus lansarea de chestionare ca punct de plecare în cercetarea vieții sociale. Și pentru învățământ s-a propus un asemenea chestionar axat pe o problemă ce dorea expunerea cât mai fidelă și reprezentativă a situației socio-culturale.

Acest chestionar avea menirea de a recolta opinii, ale celor implicați în procesul instructiv – educativ, în vederea luării unor decizii pertinente, de către forurile în drept, care să stea la baza organizării riguroase și eficiente a școlii românești. Chestionarul cuprindea întrebări ce se refereau la existența clădirii școlii, a căminului cultural, a elevilor, dintre aceștia câți frecventează școala, cine din sat sau cătun citește și ce anume (foi, călindare, cărți, broșuri), dacă există biserică, și dacă este cercetată de către credincioși, existența sectelor etc¹⁸.

Prin realizarea unor asemenea anchete, publicate în paginile revistei "Societatea de Măine", pe bază de chestionar – tip se încerca obținerea unor date comparabile în vederea alcătuirii unor sinteze sociale zonale.

Instituirea unui asemenea "sistem de monografii", care urmau să fie realizate prin anchete individuale, a fost determinat, probabil, de faptul că revista și conducerea

¹⁵ Stan preda, *Învățământul înalt al agriculturii noastre*, în „Societatea de Măine”, nr.5, 1924

¹⁶ Ion Clopoțel, *Probleme școlare*, în „Societatea de Măine”, nr.24, 1936, p.436

¹⁷ D. V. Bernovschi, *Cercetări asupra școlii românești*, în „Societatea de Măine”, nr.4, 1937

¹⁸ P. Grecu, Chestionar economic pentru cercetarea satelor răzlețe ale României, în Societatea de Măine an.XVI(1939), p. 21-23. A se vedea și articolul Pentru prosperitatea satelor. Patru premii pentru cele mai bune monografii regionale, în Societatea de Măine an.III (1926) nr. 33-34, pag 564.

institutului conștientizează imposibilitatea organizării și susținerii unor investigații de teren colective, încercând regândirea și redimensionarea activității de cercetare desfășurată sub egida sa și, implicit, întemeierea unui cadru mai viabil și mai adecvat condițiilor și posibilităților concrete de lucru ale colaboratorilor.

“Societatea de Mâine” s-a impus și în peisajul publicisticii culturale interbelice acordând o bogată rubrică de “Pagini Literare”, în care s-a publicat poezie, proză, note de călătorie etc. Creația literară autohtonă, dar și cea internațională au fost prezentate și comentate pe larg în rubrica “Discuții și recenzii”. Onorându-și profilul inițial asumat de revista culturală, “Societatea de Mâine” a susținut în paginile sale o activitate rodnică de cronică a vieții culturale, constituindu-se, astfel într-o adevărată oglindă a vieții cultural – artistice din Clujul interbelic.

Deși a traversat o epocă agitată și controversată din punct de vedere politic și ideologic, revista s-a menținut cu fermitate pe direcțiile și coordonatele sale programatice, acelea ale democrației și progresului.

În încheierea acestei succinte prezentări nu putem decât să fim de acord cu aprecierea retrospectivă a lui I. Clopoșel la adresa revistei: “Cele 403 numere conțin materiale care vor servi ca document autentic al vremii, atestări vii ale uriașelor frământări care au cuprins o societate încheștată în două măceluri gigantice, sfâșiata de atâtea crize economice, politice și sociale”¹⁹

EDUCATION AND CULTURE VIEWED IN THE MAGAZINE “TOMORROW SOCIETY”

- Abstract -

This paper propose to present in this magazine “Society of Tomorrow” – who appears at Cluj before the second war of world, articles who reflects in all respects the education and culture after the reunification of Romania Country from First of December 1918.

Una scuming scientific, the Magazine “Society of Tomorrow” propose to connect the roumanian people style life to universal rhythm of spirit, building on ruin’s demolished temple, an new solid base and healthy and tomorrow’s world.

In the sama tine the magazine wants to be en authority democracy, fighting for freedom, education and culture rights for our people.

¹⁹ I. Clopoșel, *Amintiri și portrete*, pag 173